GRADA

Česká společnost ornitologická
DOPORUČUJE
ČSO

Určujeme ptáky

podle chování

Dominic Couzens

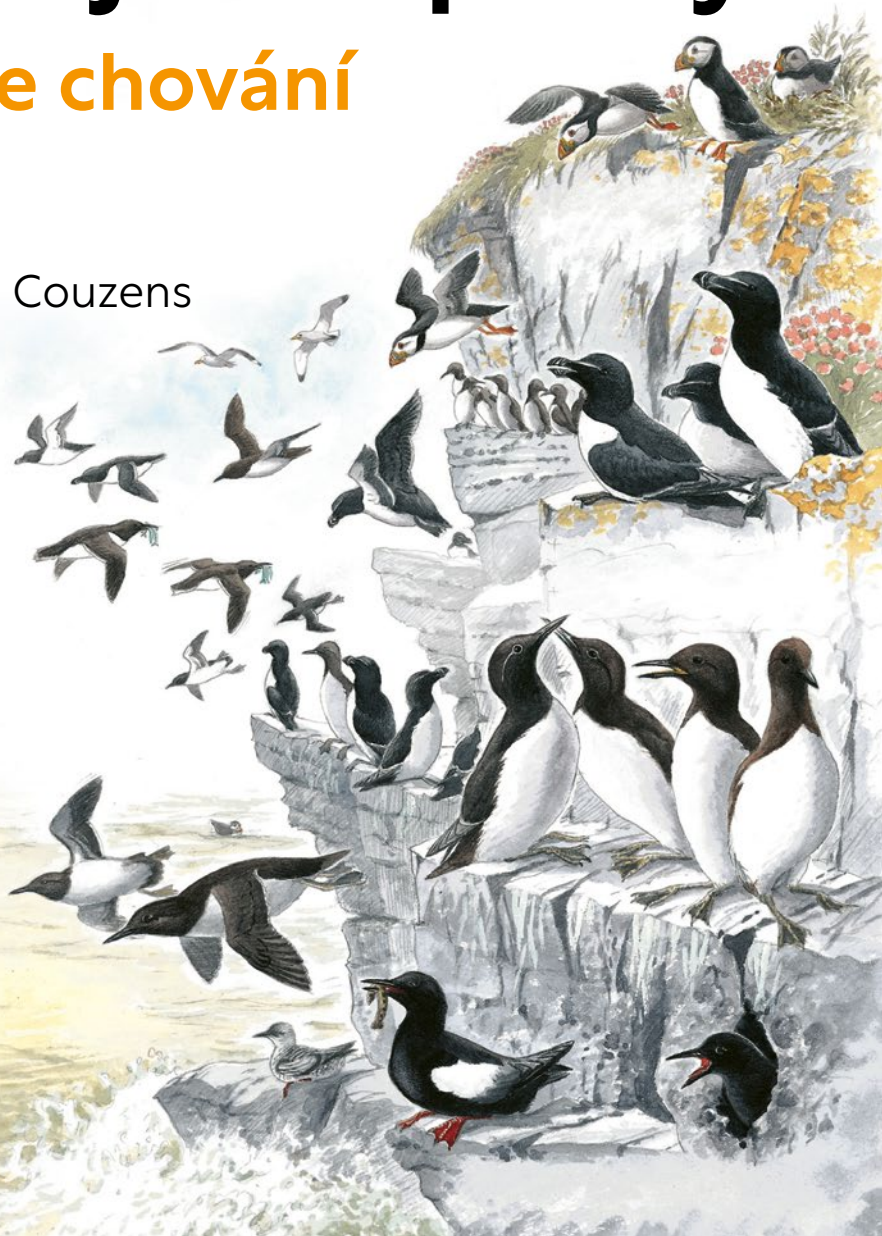

Určujeme ptáky
podle chování

Určujeme ptáky
podle chování

Dominic Couzens

GRADA

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy
Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude ***trestně stíháno****.*
Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI ***jsou bez souhlasu nositele práv zakázány****.*

Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd. under the title **Identifying Birds by Behaviour**.

© HarperCollins Publishers 2003
Text © Dominic Couzens 2003
Illustrations © 2003 Philip Snow, Tony Disley, David Nurney, Richard Jarvis and Michael Webb

Translation © Grada Publishing, a. s., 2025, translated under licence from Harper Collins Publishers Ltd.

Dominic Couzens asserts the moral right to be identified as the author of this work.

Dominic Couzens
Určujeme ptáky podle chování
Přeložila: Alena Klvaňová
Odpovědný redaktor: Milan Bronclík
Sazba Artedit, spol. s r. o.
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod a. s.
Počet stran: 256

Vydala Grada Publishing, a. s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
jako svou 9845. publikaci
První vydání, Praha 2025

ISBN: 978-80-271-7708-0 (pdf)
ISBN: 978-80-271-5166-0 (print)

Publikace z nakladatelství Grada Publishing, a. s., si můžete zakoupit u svého knihkupce nebo objednat v zákaznickém servisu nakladatelství Grada Publishing, a. s., U Průhonu 22, 170 00 Praha 7, tel.: 234 264 511,, e-mail: obchod@grada.cz, www.grada.cz.
Na Slovensku objednávejte knihy na adrese: Zásielková služba Grada Slovakia, spol. s r. o.,
Moskovská 29, 811 08 Bratislava, Slovensko, tel.: 02/556 45 189, e-mail: grada@grada.sk, www.grada.sk.

Obsah

Úvod 6

Ptáci plavající na moři 12
Potáplice 14
Potápky 16
Ptáci létající nad mořem 18
Buřňáci 20
Buřňáčci a buřníček 22
Pelikáni 23
Kormoráni 24
Bílé volavky 25
Barevné volavky 26
Dlouhonozí brodící se ptáci 28
Čápi 30
Labutě 31
Husy a bernešky 32
Kachny 40
Draví ptáci 60
Hrabaví 82
Chřástalovití 90
Jeřábi a dropi 94
Bahňáci 96
Chaluhy 116
Racci 118
Rybáci 132
Alkovití 138
Stepokurové 140
Kukačky 141
Ptáci velikosti holuba 142
Holubi a hrdličky 144
Sovy 146
Lelci 153
Ptáci ve vzduchu 154
Rorýsi 155
Pestrobarevní ptáci 156
Šplhavci 157
Skřivanovití, lindušky a jiní malí hnědí ptáci 162
Skřivanovití 164
Vlaštovkovití 168
Lindušky 170
Konipasi 174
Brkoslav, skorec a žluva 176
Pěvušky a střízlík 177
Malí hnědí ptáci lesů a zahrad 178
Drozdovití, pěnicovití a lejskovití 180
Pěnice, rákosníci a příbuzní 190
Lejsci 212
Sýkory a podobní 214
Ptáci, kteří šplhají 219
Ťuhýci 222
Krkavcovití 224
Špačci 228
Vrabci 229
Zrnojedi 230
Pěnkavovití 232
Sněhule severní, ostružka severní a pěnkavák sněžný 243
Strnadovití 244

Doporučená literatura 249

Slovníček pojmů 249

Rejstřík 251

Úvod

Tato kniha vám pomůže určit ptáky žijící v Česku i v celé Evropě. Takových knih je ale na trhu mnoho – tak proč další?
Určujeme ptáky podle chování se od ostatních „terénních příruček" (knih o determinaci určených k používání venku, v terénu) v jednom velmi důležitém ohledu liší. Nevěnuje se problematice různých šatů a vzorů opeření, ale soustřeďuje se na tvar těla, chování a ekologii. Tento přístup ponechává dostatek prostoru pro zdůraznění detailů životního stylu, které mohou v jiných knihách chybět, a přesto jsou při určování a poznávání ptáků užitečné. Protože vynechává mnohé z toho, čím jsou ostatní určovací příručky zahlceny (a co bývá donekonečna opisováno z jedné knížky do druhé), může se zaměřit pouze na ty aspekty tvaru těla a chování, které by jinak mohly být přehlédnuty.
Dám vám příklad, jak může být tato kniha užitečná. Je-li určitý druh ptáka velmi podobný jinému, ale zcela odlišně potřásá ocasem, pravděpodobně zde tuto podrobnost najdete mnohem snáze než v jiné příručce. Tato vlastnost sice může být v textu běžné příručky klidně uvedena, ale bude těžké ji vyhledat. V knížce *Určujeme ptáky podle chování* bude potřásání ocasem zmíněno na předním místě, a tak tento rozdíl jen stěží přehlédnete. To ale není všechno. Do naší příručky jsme totiž zahrnuli také další podrobnosti, kterými se zkrátka žádná jiná určovací příručka nezabývá. Pokud daný pták potřásající ocasem také jinak létá, jinak se živí, nebo má dokonce sklony k agresivnějšímu chování než jeho blízký příbuzný, najdete v naší knížce i tyto vlastnosti, považujeme-li je za užitečné při určování.
Jistě si také všimnete, že styl této knížky je poněkud odlišný. *Určujeme ptáky podle chování* je mnohem názornější než jiné terénní příručky – ilustrace zaplňují každou stránku a jsou opatřeny jen stručnými popisky. Nenajdete tu žádný souvislý text ani mapky rozšíření. Nezmiňujeme se ani o hlasech, které ptáci vydávají. Informace jsme skutečně omezili, abychom se soustředili na to, o čem se domníváme, že je jinde popsáno jen zřídka.

Je jasné, že tímto přístupem riskujeme, protože se předpokládá, že každý, kdo si tuto knížku koupí, musí vlastnit i konvenčnější určovací příručku. *Určujeme ptáky podle chování* se nejlépe hodí jako dodatek, jako druhotný zdroj informací vedle základního textu o určování v jiné příručce. Přestože jsme zařadili ilustrace většiny šatů evropských ptáků, některé jsme z důvodu omezeného prostoru museli vynechat a nesnažili jsme se vám pomoci odlišit jeden typ šatu od druhého jinak než prostřednictvím popisků. Nepředstíráme, že knížka přináší celkový obrázek; je spíše doplňkem při určování.
To však v žádném případě neznamená, že bychom obětovali přesnost kvůli celkovému dojmu. Věřím, že díky zručnosti a obětavosti našeho týmu výtvarníků obstojí všechny ilustrace samy o sobě. Je to právě druh ilustrací, zobrazené chování a popisky, co tuto knížku odlišuje od mnoha jiných, nádherně ilustrovaných určovacích příruček, které jsou k dispozici. Rád bych proto na tomto místě co nejsrdečněji poděkoval ilustrátorům za jejich fantastické úsilí.

CO KNIHA OBSAHUJE

Když jsme se zamýšleli nad sepsáním určovací příručky o ptácích, která by se nezabývala detaily opeření, bylo třeba si nejprve položit otázku: „Čím by se tedy měla zabývat?“ Ačkoli první odpovědí byla vždy silueta a držení těla, rozhodování o dalším souboru znaků už bývalo obtížnější.
Z této otázky vždy vyplynuly dva body. Zaprvé, představa jednoho člověka o tom, co je užitečné pro identifikaci, se vždy liší od představy někoho jiného; co zahrnout, je tedy věcí názoru. Zadruhé, nejužitečnější určovací znaky, které se netýkají opeření, se mezi jednotlivými skupinami ptáků i jednotlivými druhy liší. Co je užitečné pro jednoho, nemusí nutně fungovat u druhého. Například dravci se většinou určují podle způsobu letu, zatímco v případě budníčků je tento znak do značné míry bezvýznamný – budníčci se ve způsobu, jakým poletují, téměř neliší. Naopak často zpívají v určité výšce nebo v určité pozici, zatímco u převážně tichých dravců jsou tyto okolnosti bezpředmětné.
Působí-li zahrnutí různých znaků pro různé ptáky poněkud nahodile, vůbec se za to neomlouváme. Právě díky této rozmanitosti byla práce na knížce náročná a zároveň fascinující a na zahrnutých informacích stojí a padá.
Důležitým žargonovým slovem, které je ve světě ptačí identifikace všudypřítomné, je „jizz“. Pod pojmem jizz [džiz] rozumíme kombinaci siluety a chování, která ptáka prozrazuje i z velké dálky, obvykle aniž bychom zahlédli kousek jeho opeření. Dobrým příkladem je šoupálek šplhající po stromu svým trhavým, zaujatým stylem; nemusíme vidět jeho zbarvení, abychom ho

určili. Velká část zahrnutých poznatků skutečně spočívá v této kombinaci siluety a způsobu chování, která je obsažena ve slově „jizz“.
Ohledně obsahu příručky musíme zdůraznit ještě jeden velmi důležitý bod. V tradiční určovací příručce založené na popisu opeření je vždy spousta nevyvratitelných faktů. Určování ptáků se stalo téměř exaktní vědou – například králíčka ohnivého od králíčka obecného rozeznáte podle toho, že má vždy černý proužek přes oko. V případě siluety jsou však rozdíly často dosti subjektivní a v chování a ekologii ptáků se většinou projevují spíše tendence než pravidla. Museli jsme proto nevyhnutelně zmínit mnoho podrobností, které jsou sice užitečné, ale ne nutně nezpochybnitelné.

JAK KNIHU POUŽÍVAT

Doufáme, že mnoho uživatelů se s knihou prostě posadí a bude si v ní listovat, prohlížet si obrázky a číst popisky. Pro ty, kdo jsou s ptáky a s jejich obvyklým pořadím dostatečně obeznámeni, nebude obtížné vyznat se v tabulích a získat kýžené informace. Pro ostatní bychom však níže rádi doporučili nejlepší způsob, jak tuto knihu používat.

Narazíte-li na neznámého ptáka:
1. Na jedné z obecných stránek zjistěte, ke které čeledi nebo skupině pták patří.
2. Pomocí rejstříku si najděte příslušnou pasáž.
3. Listujte tabulemi s obrázky vybrané čeledi nebo skupiny.
4. Je-li daná čeleď nebo skupina rozsáhlá, jako například kachny, prozkoumejte nejprve tabule ilustrující širší tematický celek (např. „Kachny: sběr potravy ve sladké vodě“), abyste se mohli zaměřit na ptáka, který vás zajímá.
5. Podívejte se na tabuli s předpokládaným druhem (např. „Kachny: poláci a zrzohlávka“).
6. Znovu použijte rejstřík a zkontrolujte všechny odkazy na druh, o němž si myslíte, že je to ten pravý.

Doufáme, že pak budete mít dostatek informací, abyste v konvenční určovací příručce mohli totožnost vašeho druhu potvrdit.
Do tohoto určovacího procesu můžete samozřejmě vstoupit kdykoli. Pokud však začnete od bodu 5, mějte na paměti, že mnoho druhů je uvedeno na více než jedné tabuli. Například skřivan polní je uveden a vyobrazen na tabulích „Skřivanovití, lindušky a jiní malí hnědí ptáci“, „Zrnojedi“, „Skřivanovití: lety se zpěvem a biotopy“ a „Skřivanovití: chocholouši a skřivánci“. Proto nezapomeňte při kontrole správnosti určení druhu zahrnout i bod 6.

Ptáci plavající na moři

Většina kachen má baculaté tělo, velkou hlavu a zobák a krátký krk. Při plavání se nezanořují tak hluboko jako potáplice, kormoráni nebo potápky. Hodně kachen, včetně ***hoholů severních***, ***turpanů černých***, ***poláků kaholek*** a ***morčáků prostředních***, se potápí s křídly u těla a často před ponorem nadskočí.

Kajka mořská, ***turpan hnědý*** a ***hoholka lední*** se ke dnu potápějí s polootevřenými křídly.

Polák kaholka

Hohol – buclatá hlava se zdá pro krk příliš velká.

Turpan hnědý

Morčák prostřední

Hoholka lední – krátké tělo, dlouhý krk, kulatá hlava.

M. prostřední (samice) – velikost statné potápky, kratší krk, rovný hřbet, strmější čelo, rozčepýřená chocholka na temeni, tmavší vzhled.

Hohol severní

Kajka mořská – velké, krátké tělo, mohutná hlava.

Turpan černý

Potápka žlutorohá – menší potápky se pod vodu vrhají se žbluňknutím, křídla přitisknutá k tělu. Mohou připomínat alky, ale mají oblý, někdy načechraný hřbet.

Potáplice malá (*níže*) – nejmenší potáplice ale větší/delší než jakákoliv potápka, silnější krk.

Potáplice – jako kormoráni, ale vzadu oblejší konec. Dýkovitý zobák, temeno vzadu zaoblené. Často „šnorchluje“, má hlavu pod vodou a rozhlíží se, než se potopí; kormoráni a potápky to nedělají.

Potápka roháč – největší potápka, ale menší než potáplice, delší krk. Všechny potápky mají kulatá záda, tupě zakončená, zcela bez ocasu.

Kormorán chocholatý

Turpan černý – kachny mají kratší, podsaditější tělo než potáplice a kormoráni, poměrně baňaté hlavy a tupé zobáky.

Potáplice – málokdy v hejnu, většinou jednotlivě na mořské hladině.

Příklad obecné stránky o čeledích

A toto je seznam obecných srovnávacích stránek:

Ptáci plavající na moři (str. 12–13)
Ptáci létající nad mořem (str. 18–19)
Dlouhonozí brodící se ptáci (str. 28–29)
Draví ptáci: skupiny (str. 60–64)
Bahňáci: čeledi (str. 96)
Racci a rybáci (str. 131)
Ptáci velikosti holuba (str. 142–143)
Ptáci ve vzduchu (str. 154)
Skřivanovití, lindušky a jiní malí hnědí ptáci (str. 162–163)
Malí hnědí ptáci lesů a zahrad (str. 178–179)
Drozdovití, pěnicovití a lejskovití (str. 180)
Zrnojedi (str. 230–231)

Na závěr vám doporučuji pečlivě zkontrolovat tabule, abyste zjistili všechny informace uvedené u konkrétního ptáka. Mnoho tabulí je velmi „nabitých", což znamená, že některé poznámky mohou být schované někde v rohu stránky.

JMÉNA PTÁKŮ

O názvosloví evropských ptáků se v poslední době hodně diskutuje. Vědecký výzkum současně rozšířil naše vědomosti o příbuznosti jednotlivých druhů. Výsledkem těchto diskusí byly změny názvů některých známých ptáků a nové vědecké poznatky vedly k tomu, že na seznam evropských druhů byly zařazeny některé další.
V této knize jsme zvolili volnější přístup k obojímu. Tabule jsme označili pouze českými názvy, ačkoli vědecké názvy jsou uvedeny v rejstříku. Zahrnuli jsme sice některé z nově „rozdělených" druhů – husu polní a tundrovou, čečetky, některé racky –, ale jiné (např. křivky, budníčky) jsme vynechali z obavy, abychom složité rozdíly ještě více nekomplikovali. Uvědomujeme si však, že by bylo vhodné je zařadit, vyjdou-li v budoucnu nějaká další vydání, až budou jejich určovací znaky jasnější a obecněji přijímané.

ZEMĚPISNÉ ROZŠÍŘENÍ

Tato kniha zahrnuje všechny hnízdící ptáky Evropy, na východě až po evropské Rusko, a většinu běžných návštěvníků na tahu. Vyloučili jsme ptáky Blízkého východu a severní Afriky, přestože je mnoho jiných příruček uvádí, a vynechali jsme také většinu ptáků, kteří by mohli být považováni za vzácné nebo „náhodné" návštěvníky. Toto omezení jsme přijali ze dvou důvodů. Zaprvé bylo těžké vtěsnat všechny informace, které máme, do knihy přijatelného rozsahu. Zadruhé, někteří ptáci Blízkého východu a severní Afriky jsou mnohem méně známí než jejich evropské protějšky, zejména pokud jde o některé aspekty jejich chování a ekologie, jimiž se tato kniha zabývá. Proto jsme je vynechali, dokud nebude k dispozici větší množství relevantních informací.

ODBORNÉ POJMY

Použití některých odborných termínů, zejména pro části těla ptáků, jsme se nemohli vyhnout. Bez pochopení, co všechny tyto pojmy znamenají, to totiž zkrátka nejde. Většinu z nich uvádíme níže a podrobnější vysvětlení naleznete také ve slovníčku pojmů.

VYSVĚTLIVKY

Kvůli potřebě stručnosti popisků jsme v českém vydání použili několik zkratek.
Juv. = juvenilní, mladý pták s prvním opeřením (v šatě mláďat)
Imm. = immaturní, mladý pták, který ještě nemá šat dospělých
Ad. = adultní, pták v šatě dospělých
J, V, Z, S = světové strany
I.–XII. = měsíce v roce

ČÁSTI PTAČÍHO TĚLA

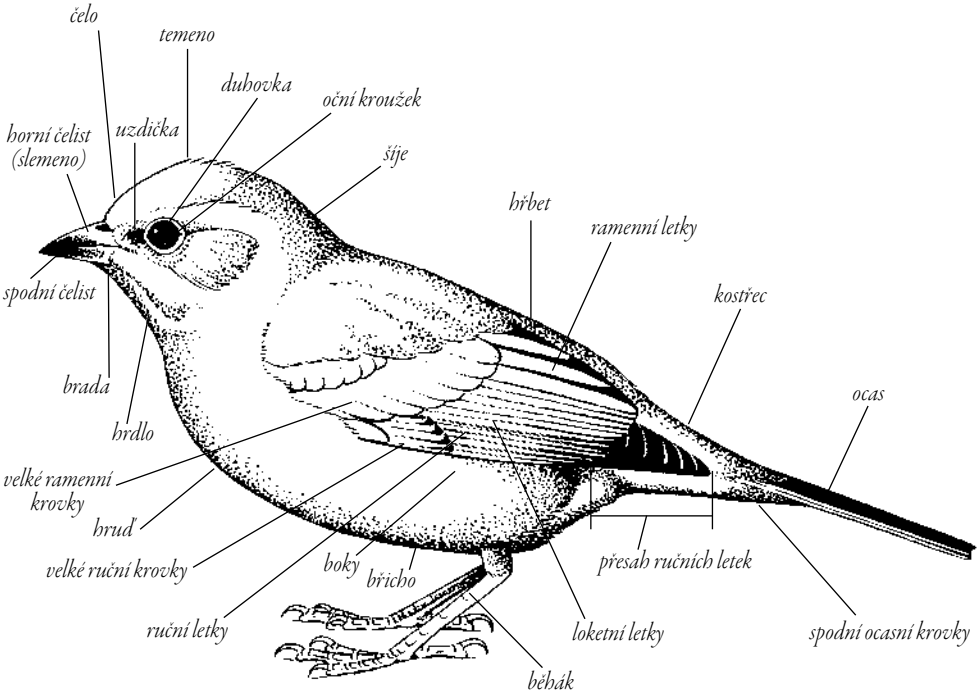

SPODNÍ STRANA KŘÍDLA KÁNĚ LESNÍ

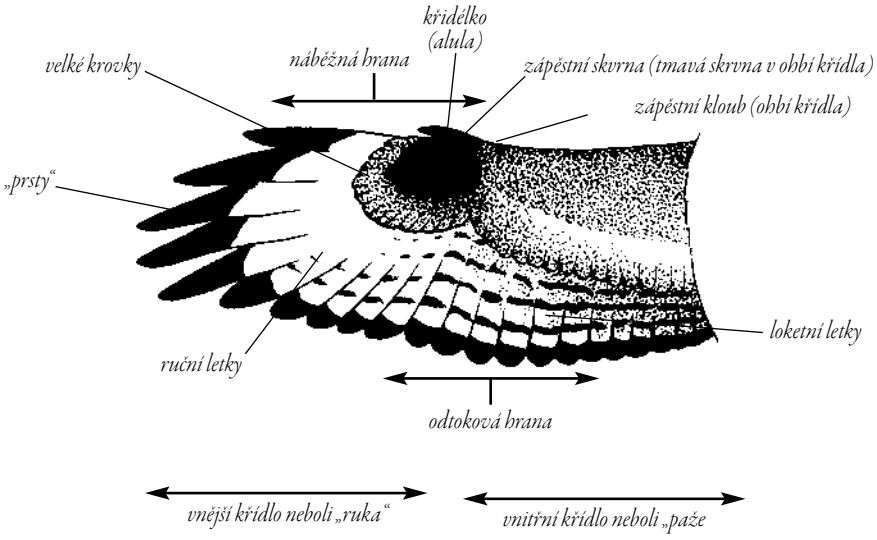

Ptáci plavající na moři

Většina kachen má baculaté tělo, velkou hlavu a zobák a krátký krk. Při plavání se nezanořují tak hluboko jako potáplice, kormoráni nebo potápky. Hodně kachen, včetně ***hoholů severních***, ***turpanů černých***, ***poláků kaholek*** a ***morčáků prostředních***, se potápí s křídly u těla a často před ponorem nadskočí.

Kajka mořská, ***turpan hnědý*** a ***hoholka lední*** se ke dnu potápějí s polootevřenými křídly.

Polák kaholka

Hohol – buclatá hlava se zdá pro krk příliš velká.

Turpan hnědý

Morčák prostřední

Hoholka lední – krátké tělo, dlouhý krk, kulatá hlava.

M. prostřední (samice) – velikost statné potápky, kratší krk, rovný hřbet, strmější čelo, rozčepýřená chocholka na temeni, tmavší vzhled.

Hohol severní

Kajka mořská – velké, krátké tělo, mohutná hlava.

Turpan černý

Potápka žlutorohá – menší potápky se pod vodu vrhají se zbluňknutím, křídla přitisknutá k tělu. Mohou připomínat alky, ale mají oblý, někdy načechraný hřbet.

Potáplice malá (*níže*) – nejmenší potáplice ale větší/delší než jakákoliv potápka, silnější krk.

Potáplice – jako kormoráni, ale vzadu oblejší konec. Dýkovitý zobák, temeno vzadu zaoblené. Často „šnorchluje“, má hlavu pod vodou a rozhlíží se, než se potopí; kormoráni a potápky to nedělají.

Potápka roháč – největší potápka, ale menší než potáplice, delší krk. Všechny potápky mají kulatá záda, tupě zakončená, zcela bez ocasu.

Kormorán chocholatý

Turpan černý – kachny mají kratší, podsaditější tělo než potáplice a kormoráni, poměrně baňaté hlavy a tupé zobáky.

Potáplice – málokdy v hejnu, většinou jednotlivě na mořské hladině.

Potápky, ***alky*** a ***alkouni*** vytvářejí malá hejna nebo plavou s rozestupy. ***Kachny***, ***racci***, ***buřňáci*** a ***buřňáčci*** na moři obvykle plavou v těsně semknutých hejnech.

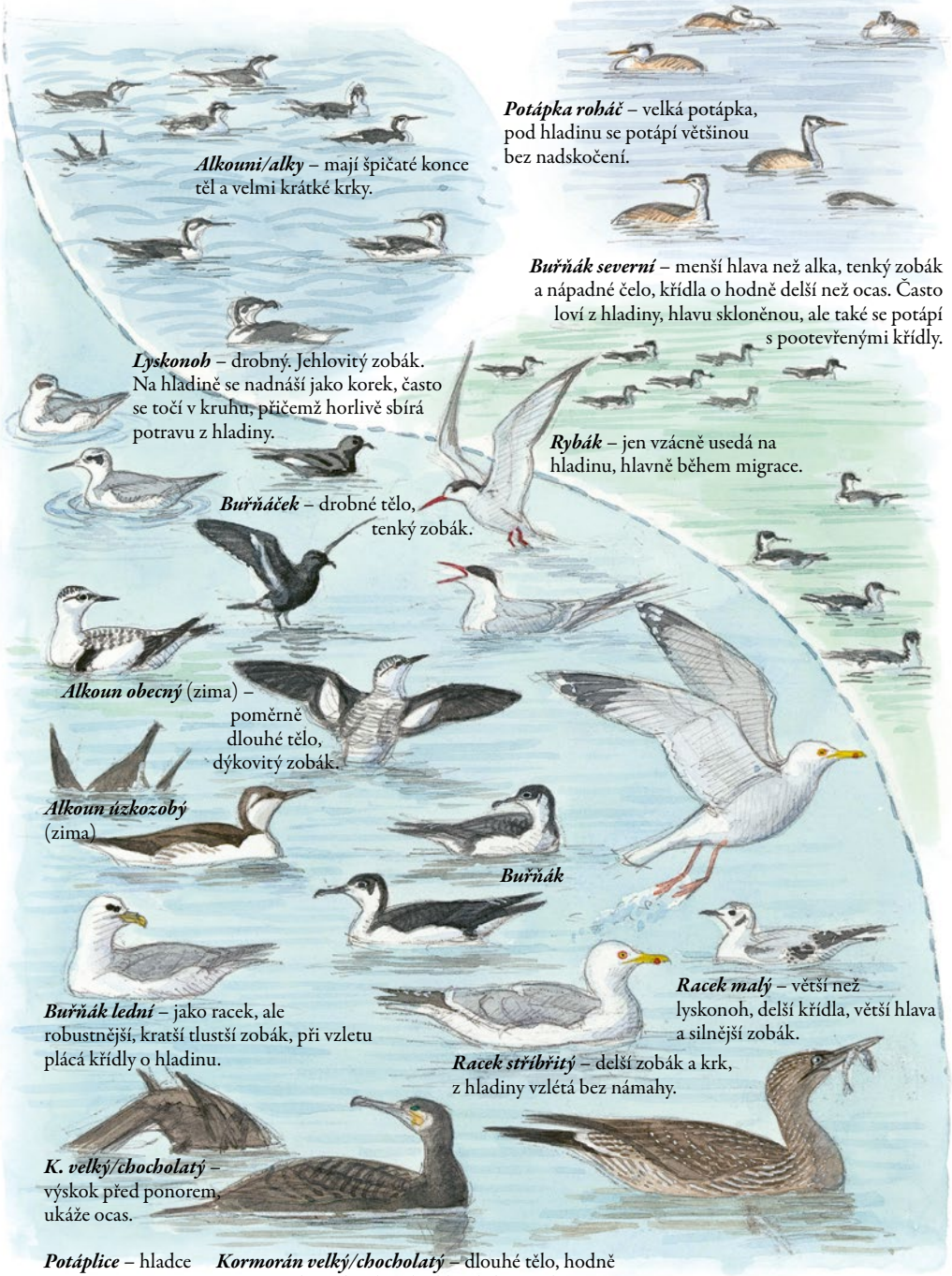

Potáplice

Potáplice lední – někdy se krátce sdružuje do řídkých hejn.

Potáplice severní – zezadu je často patrné vyboulení na krku.

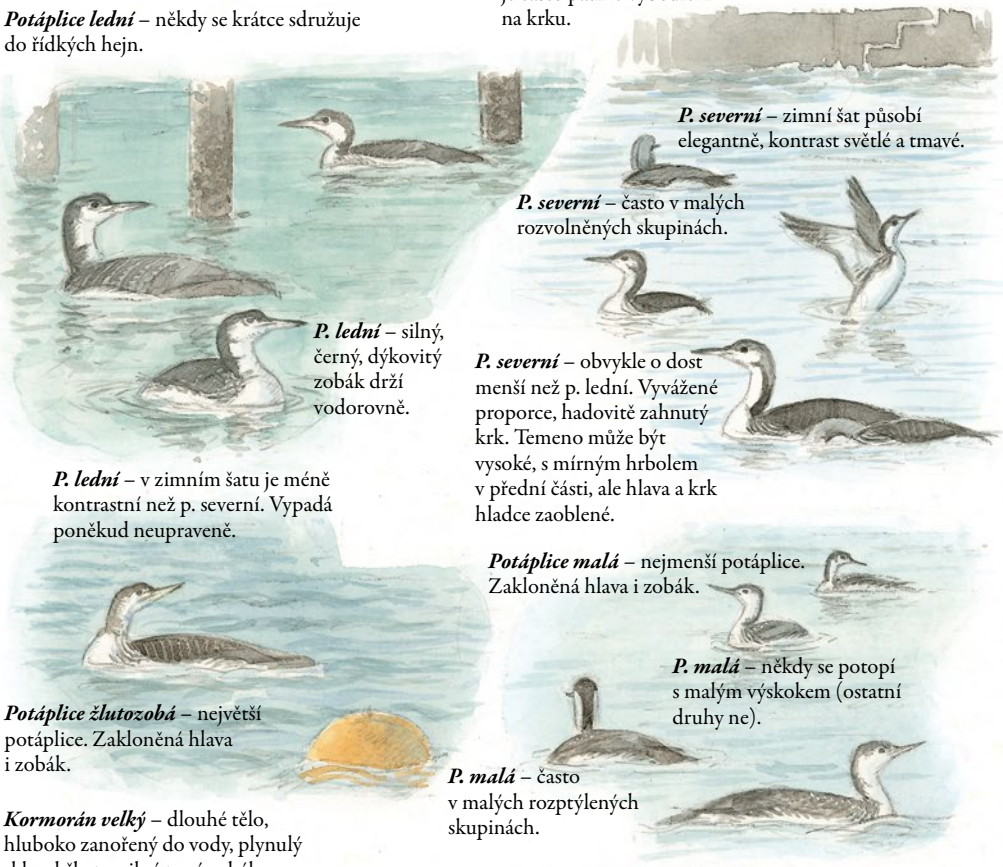

P. severní – zimní šat působí elegantně, kontrast světlé a tmavé.

P. severní – často v malých rozvolněných skupinách.

P. lední – silný, černý, dýkovitý zobák drží vodorovně.

P. severní – obvykle o dost menší než p. lední. Vyvážené proporce, hadovitě zahnutý krk. Temeno může být vysoké, s mírným hrbolem v přední části, ale hlava a krk hladce zaoblené.

P. lední – v zimním šatu je méně kontrastní než p. severní. Vypadá poněkud neupraveně.

Potáplice malá – nejmenší potáplice. Zakloněná hlava i zobák.

P. malá – někdy se potopí s malým výskokem (ostatní druhy ne).

Potáplice žlutozobá – největší potáplice. Zakloněná hlava i zobák.

P. malá – často v malých rozptýlených skupinách.

Kormorán velký – dlouhé tělo, hluboko zanořený do vody, plynulý sklon hřbetu, silný tupý zobák, šikmá zadní část hlavy.

P. malá – většinou zakloněná hlava i zobák. Zobák vypadá poměrně tence. Čelo se mírně svažuje, ploché temeno. Krk drží zpříma, poměrně rovný krk od hlavy k hrudníku.

Potápka roháč – prudký sklon hřbetu.

P. lední – statnější než p. severní, široké boky, tlustší zobák. Silný krk, velká hlava. Vždy vysoké temeno. Často velký „hrbol“ na hlavě; temeno je plošší, což dává hlavě i krku hranatý vzhled.

P. žlutozobá – silný zobák, zakloněná hlava; zobák slonovinové barvy. Netradiční tvar zobáku. Zobák u kořene tlustší než u p. lední. Dolní čelist zalomená nahoru. Na hlavě výrazná „boule“. Celkově o něco větší než p. lední.

P. severní – zobák drží vodorovně. Zobák silnější než u p. malé. Prohnuté temeno. Čelo někdy strmé. Krk jemně esovitě prohnutý, vystupující hruď.

Potáplice lední – velmi pomalé, plynulé údery křídel, pružné, spíše jako u husy.

Potáplice severní – pomalejší, tužší i mělčí údery křídel než p. malá.

Potáplice malá – rychlejší, hlubší údery křídel než p. severní, vyšší zdvih křídel.

Potáplice žlutozobá – údery křídel ještě pomalejší než p. lední, ale jen mírně.

Potápka roháč

Kormorán velký

P. malá – v letu může být hlava až znepokojivě svěšená. Zobák často drží nahoru, což vytváří kuriózní vzhled. Křídla mírně ohnutá dozadu, umístěná za středem těla. Nohy krátké, jen mírně přesahují ocas.

P. severní – hlavu, krk i zobák drží rovněji než p. malá. Křídla umístěna uprostřed, nohy viditelně přesahují.

P. lední – křídla ve středu těla. Silný krk, objemný. Širší křídla než p. malá či severní. Velké prsty, za letu často roztažené.

P. žlutozobá – velká chodidla.

P. malá – za letu často kejhá jako husa. Ostatní potáplice se za letu neozývají.

P. malá – jediná potáplice, která může vzlétnout bez rozběhu.

P. severní při vzletu.

Všechny potáplice se v zimě vyskytují na moři. Většina široce rozšířená, ***p. žlutozobá*** hlavně ve vodách Arktidy.

P. malá (hnízdní šat) – často hnízdí na malých, mělkých jezírkách, v oblastech vřesovišť/tundry, někdy v blízkosti moře. Loví na větších jezerech nebo na moři, často vídána v letu.

P. lední (hnízdní šat) – hnízdí hlavně na Islandu, na velkých jezerech.

P. severní (hnízdní šat) – na velkých jezerech, obvykle daleko od moře. Loví ryby na hnízdišti. Zřídka opouští hnízdiště.

P. žlutozobá (hnízdní šat) – nehnízdí v Evropě.

Potápky

Potápka roháč – mimořádně štíhlá silueta. Dlouhý tenký krk svěšený pod osu těla.

Potápka rudokrká – mnohem méně štíhlá než p. roháč, kratší krk i křídla.

VĚTŠÍ POTÁPKY

P. rudokrká – druhá největší potápka; statnější a podsaditější než p. roháč, kratší krk. Vyskytuje se jednotlivě, nanejvýš ve dvojicích. Má větší tendenci před potopením nadskočit než p. roháč.

Potápka rudokrká – přední část těla vypadá těžší, zejména z dálky. Celkově připomíná spíš p. žlutorohou než p. roháče.

P. rudokrká – méně upravená, matná. Zobák zaoblenější, silnější a kratší než p. roháč.

P. roháč – největší potápka, nejštíhlejší a nejelegantnější.

P. rudokrká (hnízdní šat) – oproti p. roháči preferuje zarostlejší jezera a mokřady, vyhovující její samotářské povaze. Často se skrývá na jezírkách, někdy obklopených lesem. Bývá plachá, skrytá ve vegetaci.

P. roháč – kontrastně černobílá. Zobák dlouhý a ostrý.

P. roháč – tok

P. roháč – většinou hladce zapluje pod hladinu, bez výskoku.

P. roháč (hnízdní šat) – i na jezerech se sporou vegetací; v bažinách, na pomalu tekoucích řekách. Nejčastější potápka na otevřených vodách, není vůbec plachá.

Potápka malá – létá více než většina potápek. Uhání po hladině, napůl běží, napůl letí, velmi rychlá.

Potápka žlutorohá – jediná potápka letící s tělem i krkem zvednutým vzhůru.

MENŠÍ POTÁPKY

P. žlutorohá – malá verze p. roháče, dlouhý krk a tělo, ploché temeno. Hřbet není výrazně „načechraný“.

P. žlutorohá – výrazně kontrastně černobílá potápka (jako p. roháč v zimním šatě). Červené oči. Zobák rovný, mohutný; čelo se mírně svažuje; temeno ploché.

Potápka černokrká – malý a hubený krk, drží jej rovně, není zvednutý vzhůru.

P. černokrká – méně kontrastní opeření než p. žlutorohá, hlavně na tvářích; černá barva na temeni má tvar „jezdecké čapky“. Červené oči. Malý, mírně zvednutý, ostrý zobák, „seříznutá“ špička; strmé čelo; oblé temeno je nejvyšší nad okem.

P. černokrká – o něco menší než p. žlutorohá, tenčí krk, kratší tělo, oblé temeno. Obvykle méně zanořená ve vodě, vzadu výrazně načechraná.

P. černokrká – na hodně úživných mělkých zarostlých nádržích. Často i sezonní mokřady.

P. malá – hnědobílá (ne černobílá), málo kontrastní opeření. Tmavé oči. Velmi malý rovný zobák, obvykle zřetelná skvrna v koutku zobáku. Kulatá hlava.

P. černokrká – sbírá potravu hlavně z hladiny, noří krk, nepotápí se. Jediná potápka hnízdící v koloniích. Hnízdí hlavně mezi racky a rybáky.

P. malá – nejmenší, zavalitá, krátký štíhlý krk. „Plující králík“ s výrazně načechraným koncem těla.

P. žlutorohá – malé zarostlé tůně/mokřady, s místy volnou hladinou.

P. malá – často ponořená, vidět je pouze hlava/krk, hlídá nebezpečí.

P. malá – malá, výrazná zelená skvrna v koutku.

P. žlutorohá – perní chomáče dodávají „rohatý“ vzhled.

P. malá – téměř v každé mělké sladké vodě s dostatkem příbřežní vegetace, jakkoli malé. Skrývá se pod břehy řek, kanálů a příkopů.

Ptáci létající nad mořem

NEPŘETRŽITÉ ÚDERY KŘÍDEL

Alkovití – velmi rychlý let, vířivé údery křídel, nízko nad vodou, neplachtí; malá hejna často letí v řadě za sebou. Malí, baculatí, na obou koncích zúžení; úzká a špičatá křídla.

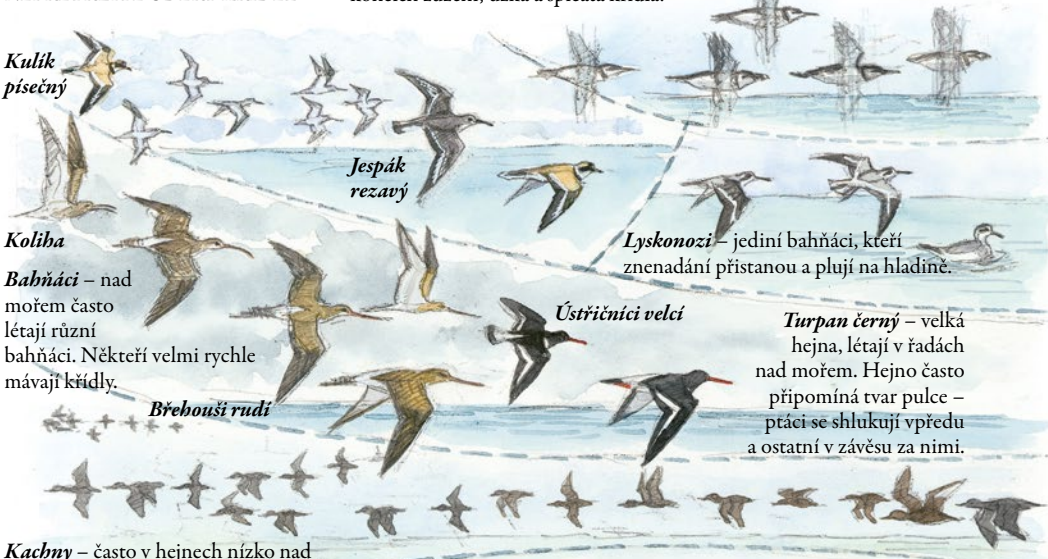

Bahňáci – nad mořem často létají různí bahňáci. Někteří velmi rychle mávají křídly.

Lyskonozi – jediní bahňáci, kteří znenadání přistanou a plují na hladině.

Turpan černý – velká hejna, létají v řadách nad mořem. Hejno často připomíná tvar pulce – ptáci se shlukují vpředu a ostatní v závěsu za nimi.

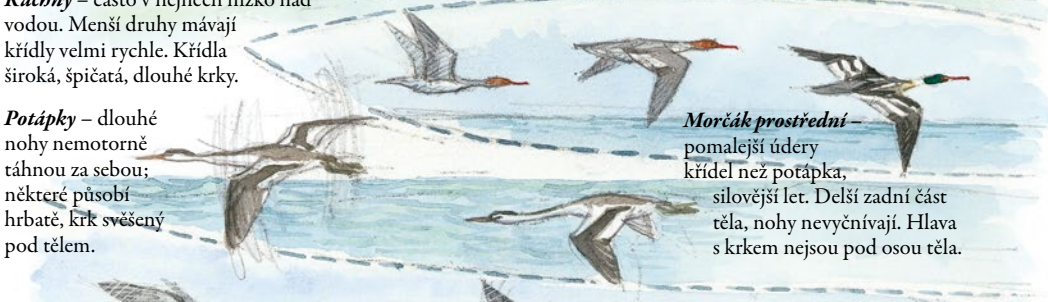

Kachny – často v hejnech nízko nad vodou. Menší druhy mávají křídly velmi rychle. Křídla široká, špičatá, dlouhé krky.

Potápky – dlouhé nohy nemotorně táhnou za sebou; některé působí hrbatě, krk svěšený pod tělem.

Morčák prostřední – pomalejší údery křídel než potápka, silovější let. Delší zadní část těla, nohy nevyčnívají. Hlava s krkem nejsou pod osou těla.

Potáplice – často létají vysoko; potápky ne.

Potáplice – dlouhá, úzká, špičatá křídla, silovější let, pomalejší údery křídel než potápky; žádné bílé znaky.

Berneška tmavá – podobný tvar křídel jako k. velký, ale neplachtí, hlavu drží zpříma, bílá zadní část.

Kormorání velcí – podobní potáplicím, ale drží hlavu i krk výše, bez náznaku hrbení. Křídla jsou mnohem širší a méně špičatá. Peří se zdá tmavší, ocas delší. K. velcí (ne chocholatí) létají s typicky prohnutým krkem.

K. velcí – na rozdíl od všech ostatních pravidelně plachtí nad hladinou.

MÁVÁNÍ STŘÍDANÉ PLACHTĚNÍM

Velcí buřňáci (b. velký) – mnohem menší než terej, kratší ocas, užší křídla. Křídla často drží mírně skloněná, blízko vln, kolébá se ze strany na stranu.

Terej bílý (juv.) – velmi velký, mnohem větší než kterýkoli buřňák. Typický tvar – „špičatý ze všech stran“, dlouhá, ostře špičatá křídla, špičatá hlava a ocas.

Buřňák lední – obvykle mává a plachtí se ztuhlými křídly. Podobný rackům, ale tuhá křídla drží rovně, nejsou ohnutá.

Malí buřňáci – mělké údery křídel, rychlé téměř jako u alky/kachny, pak přijde prozrazující plachtění. Náklony ze strany na stranu.

JINÉ FORMY LETU

Chaluhy – let podobný rackům, ale obvykle mají ostřeji špičatá křídla a rychlejší, silovější a „cílevědomější“ let.

Racci – dlouhá, úzká křídla, v ohbí se stáčejí mírně dozadu. Pomalé, mělké údery křídel s plynulým, uvolněným pohybem. Občas plachtí, krouží, dlouhé úseky klouzavého letu.

Rybáci – špičatější konce křídel než racci; létají s křídly ohnutými více dozadu. Létají lehce s pružnými údery křídel; na rozdíl od racků neplachtí/nekrouží.

Buřňáčci – drobní mořští ptáci, let s rychlými údery křídel, ale je třepetavý, spíš jako vlaštovka nebo jiřička.

PRUDKÉ PONOŘENÍ

Terej bílý – díky velkolepým ponorům z výšky jej lze určit i na velkou vzdálenost.

Rybáci – žbluňknutí při ponoření.

Racci – občas se pokoušejí ponořit, ale dělají to nemotorně s rozevřenými křídly.

Buřňáci

Buřňák lední – hnízdí na útesech. Ve dne sedí na hnízdě.

B. lední – robustní, velká hlava, silný krk. Křídla poměrně tupá. Má širší ocas než ostatní buřňáci.

B. lední – neobvyklé zbarvení není zdálky patrné, světlá spodina křídel stejně jako u jiných buřňáků.

B. šedý – křídla drží skloněná.

Buřňák šedý – hnízdí v norách nebo na volném povrchu. Hnízda navštěvuje jen v noci.

B. šedý – apatický, pracný let s ohebnými křídly. Pár pomalých, hlubokých úderů, dlouhé plachtění. Ostatní létají usilovně, cílevědomě, sérii tuhých, mělkých úderů křídel následuje plachtění. Velký, dlouhokřídlý. Mírně tupé špičky křídel, lehce ohnuté vzad. Hlava se zdá velká. Zobák světlý.

Buřňák velký – křídla neskloněná. Údery křídel topornější než b. šedý.

Buřňák temný – větší než b. středomořský, delší křídla.

B. velký – menší než b. šedý, ostřejší špičky křídel. Hlava malá. Tmavý zobák.

B. temný – mohutný; dlouhá křídla vypadají jako příliš malá a jsou výrazně ohnutá vzad. Malá hlava, tmavý zobák.

Buřňák středomořský – hnízda v norách navštěvuje jen v noci.

Buřňák severní – z dálky má tvar kříže.

B. severní – hnízdí v norách, návštěvy v noci.

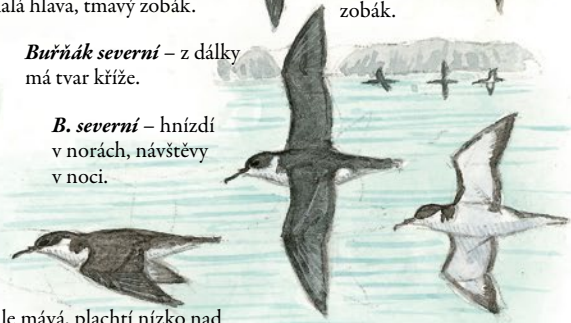

B. středomořský – větší než b. severní, působí mohutněji (hlavně zadní část); břichatý, jako kachna.

B. severní – rychle mává, plachtí nízko nad hladinou, často se natáčí ze strany na stranu, chvíli černý, pak bílý.

B. severní – štíhlý.

Buřňák Bulwerův – obvykle jednotlivě. Nelétá výš než 2 m nad vlnami.

Buřňák makaronéský – rychlejší, vířivější údery křídel než b. severní, zřetelně delší série úderů mezi plachtěním. Menší než b. severní, kratší křídla s oblým koncem. Tenký zobák, kulatá hlava.

B. makaronéský – křídla často zvedá nad hřbet a cupitá po hladině jako buřňáčci, na rozdíl od jiných na této straně.

B. Bulwerův – série rychlých úderů křídel, poté neobvyklé točení / kolébavé plachtění. Nevyrovnaný let. Hluboké rázy křídel, plachtí s mírně skloněnými křídly.

B. makaronéský – jedinečný, hlava v letu často lehce zvednutá.

Tyto druhy často následují lodě:
Buřňák šedý
Buřňák velký
Buřňák makaronéský
Buřňák lední
Tyto druhy lodě nenásledují:
Buřňák temný
Buřňák severní
Buřňák středomořský
Buřňák Bulwerův
B. lední – na rozbouřeném moři nestřídá mávání s plachtěním a pouze plachtí. Bezstarostně, s lehkostí létí kolem hřbetů vln.
B. šedý – ve strmých obloucích stoupá vysoko nad vlny.
B. velký – prudce zatáčí na špičkách křídel, strmě stoupá.
LET VE VĚTRU NAD ROZBOUŘENÝM MOŘEM
B. makaronéský – plachtí/balancuje, ale v úžlabinách mezi vlnami se vrací k mávání.
B. temný – ještě zřetelněji dozadu zalomená křídla. Méně strmé vlnovky než b. šedý a velký.
B. severní – zcela opustil mávání a pouze plachtí. Létá nízko nad vlnobitím, pak strmě stoupá až do výšky 10 m.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Určujeme ptáky podle chování.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.